

NOTICIARI

LA ÚLTIMA EXPLORACIÓN ARQUEOLÓGICA DEL DR. VILASECA

La actividad constante, incansable y fecunda del Dr. D. Salvador Vilaseca Anguera en el campo de la investigación arqueológica ha motivado que una parte de la provincia de Tarragona, la constituida por Reus como centro, y un amplio entorno (como la bautizara Vilaseca)¹, se convirtiera en centro neurálgico de la prehistoria catalana y de la mediterránea peninsular, con yacimientos de primer orden y de consulta y estudio obligado al tratar temas de su ámbito.

A través de su dilatada existencia, setenta y nueve años (nació en Reus en 1896 y murió allí mismo en 1975), de los que sesenta dedicó a la investigación prehistórica, descubrió, estudió y publicó un sinfín de yacimientos arqueológicos, con cuyos materiales se creó el Museo Municipal de Reus, hoy Museo del Dr. Vilaseca, donde han ido a parar, por donación de sus herederos, toda su abundante e importante colección arqueológica.

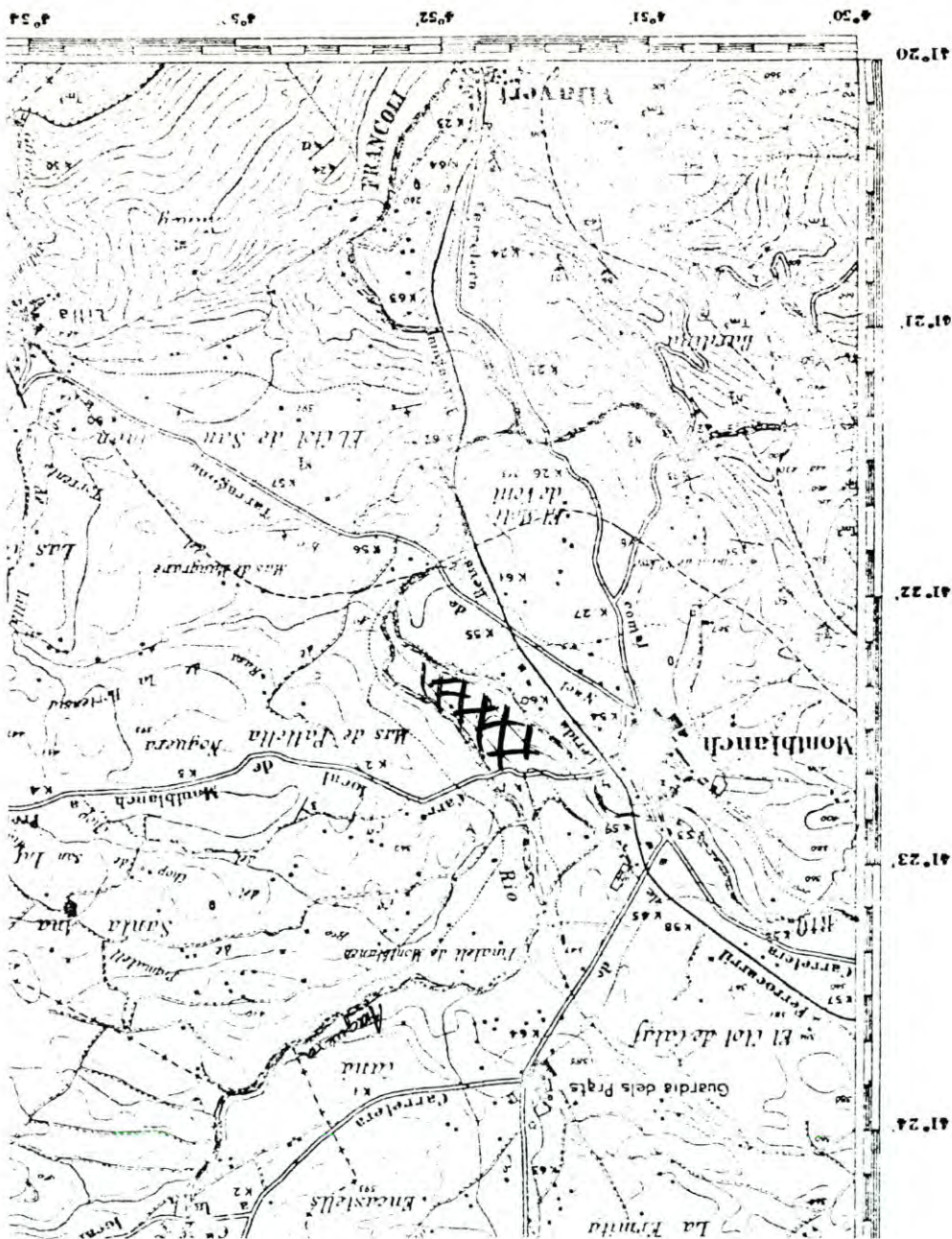
Los arqueólogos de campo sabemos las innumerables exploraciones que hay que realizar para descubrir yacimientos arqueológicos, ya que entre tantas solamente alguna puede permitirte su localización, es decir, que muchas de ellas resultan fallidas y no se ven coronadas por el éxito, lo cual nos permite reflexionar acerca de las que pudo haber hecho el Dr. Vilaseca durante tantos años y cuando tantos yacimientos descubrió. Nosotros tuvimos el honor, creemos, de haberle acompañado en la última exploración que realizara.

Fue en 1974, a nuestro regreso de Martigues donde asistimos al XX Congreso Prehistórico de Francia, y después de una semana de estancia en la población de Villeneuve-Minervoise, donde permanecemos con nuestro buen amigo y colega D. Sacchi en sus excavaciones de la Grotte de Gazel, cuando tuvimos oportunidad de visitarle en su casa de Reus en compañía del Dr. Sánchez Real, querido y admirado amigo por otra parte, quien le había prevenido acerca de nuestra visita.

1. Véase la obra de S. Vilaseca: «Reus y su entorno en la Prehistoria», para conocer su verdadero alcance y dimensiones.

El Dr. Vilaseca (centro) con el autor (derecha), el día de la exploración
(foto Dr. José Sánchez-Real).

El día 15 de julio de 1974 nos recibió en su casa y nos atendió con gran amabilidad y deferencia, estableciendo planes de trabajo para el día siguiente, lo que fue posible al verse momentáneamente restablecido de las dolencias que venía padeciendo durante los últimos meses. El día 16 amaneció lloviendo y lo aprovechamos para ver los mejores materiales de su colección, que nos mostró con total generosidad, lo que en él era habitual según nos refiere el Dr. Eduardo Ripoll en la nota necrológica que le dedicó en la revista *Ampurias*.

A mediodía del día 16 cesó la lluvia y lució el sol, lo que nos permitió acompañarle en la exploración proyectada, junto con el Dr. Sánchez Real (descubridor del yacimiento) y el joven Jaime Felip Sánchez; la exploración fue fructífera y recogimos un gran número de útiles líticos. A los pocos días de la exploración el Dr. Vilaseca volvió a recaer en sus dolencias y ya no se recuperó hasta su fallecimiento durante el mes de abril de 1975.

El yacimiento en cuestión se encuentra situado sobre un vasto terreno llano, de arcillas cuaternarias depositadas por los aportes del río Francolí y de su afluente el Anguera, precisamente en la confluencia de ambos, S-E de la población. Entonces el terreno se encontraba cultivado, soportando viñedos, en tierras de Pedrol y de Lourdes Contijoc situadas entre el Camino dels Molins de la Vila y el del Moli de Malet o tierra de Fornell.

Como hemos indicado, recogimos muchísimos útiles líticos, sílex en su totalidad, todos diseminados por la superficie de los viñedos, habiendo estado expuestos a la acción de la intemperie, de ahí su intensa y profunda pátina blancuzca.

A pesar de tan gran número de sílex muy pocos útiles hemos distinguido, por lo que su adscripción cultural no resulta fácil; entre ellos lo más destacable es un gran núcleo piramidal para hojas, varias hojas-cuchillo de variado tamaño, algún micro-raspador y una pieza con truncadura asimilable a un trapecio aunque excesivamente tosca.

Como tantos otros, éste se hubiera considerado como un taller de sílex al aire libre, término para nosotros necesitado de revisión y sobre lo cual ya hemos apuntado algunas ideas en otras ocasiones. Creemos, sin embargo, que se trata de un yacimiento mesolítico, aunque nos faltan elementos para poder precisar y ser más exactos.

Es éste, pues, uno de tantos yacimientos como visitara, explorara o estudiara el Dr. Vilaseca, encuadrable entre los menos significativos, pero que es indicio de la ingente tarea investigadora que realizara este gran arqueólogo en el campo de la Prehistoria y Protohistoria, que con su esfuerzo meramente personal recorrió el tupido velo que ocultaba muchas huellas de nuestro pasado, aumentando el prestigio de nuestra Ciencia Arqueológica.

JOSÉ APARICIO PÉREZ

Ier. CONGRÈS INTERNATIONAL DE PALÉONTOLOGIE HUMAINE

El primer congrés internacional sobre Paleontologia humana tingué lloc del 16 al 21 d'octubre de l'any 1982 a la ciutat de Niça. Sota els auspicis de la UNESCO (Conseil International de la Philosophie et des Sciences préhistoriques et protohistoriques), fou organitzat pels professors Marie Antoinette i Henry de Lumley. Hi acudí un gran nombre d'investigadors d'arreu del món per tractar dels temes de l'origen i l'evolució morfològica de l'home, així com de les cultures i les modificacions del seu entorn al llarg dels temps quaternaris. El seu interès, doncs, rau sobretot en el fet que es pogueren conèixer els darrers resultats dels estudis realitzats en els jaciments més importants on han estat descobertes restes humanes fòssils, exposats pels propis investigadors de renom universal.

La major part de les comunicacions presentades giraven al voltant del tema central: l'estudi de l'home de Tautavel, és a dir el conjunt de fòssils humans al qual són atribuïdes les restes descobertes des de l'any 1969 fins al moment actual a la Cova de l'Aragó (Talteüll, Rosselló). Inicialment foren tractats diferents aspectes de l'*Homo erectus*: la definició, la distribució geogràfica, la posició cronològica de l'hominització, entre d'altres. A continuació foren presentades cadascuna de les troballes d'*Homo erectus* fetes fins ara per tot el món, comparant-les amb les de Talteüll.

Els altres temes debatuts foren els referents a l'*Homo sapiens neanderthalensis*, així com als neandertaloides, després d'haver tractat del grup d'anteneandertals europeus; l'*Homo sapiens* en el Paleolític superior i el Mesolític, i en el Neolític i l'Edat dels Metalls.

Una de les sessions fou dedicada a la presentació de comunicacions lliures, entre les quals: els treballs realitzats en diversos jaciments del nord de la nostra península, alguns sobre troballes recents en diferents localitats d'Itàlia, Polònia, Grècia i d'altres.

Cal esmentar especialment pel seu interès els estudis presentats pel professor Phillip Tobias sobre l'evolució del cervell en els homínids fòssils; el de Jean de Grouchy sobre l'evolució cromosòmica i l'origen de l'home, partint del fet que la comparació dels cariotips de les diverses espècies de primats permet traçar una veritable filogènia cromosòmica i reconstituïr els cariotips dels diferents avantpassats comuns; el de Jean Piveteau que considera els *Homo erectus* dins el fenomen de l'hominització com a grup que estableix el pas entre l'antropoide i l'home; el de Marie Leakey i Richard L. Hay sobre la cronologia dels homínids fòssils de Tanzània (Laetolil i Olduvai); el de Richard Leakey tractant dels homínids fòssils de Kenya, i el de Jean Chavaillon sobre el mateix tema referit a Etiòpia i centrat en els tres jaciments claus de l'Hadar, de l'Omo i de Melka Kunturé.

També resultaren interessants les observacions dels professors Bernard Vander-mesh i Jean Louis Heim sobre els homínids europeus.

Entre els treballs sobre restes humanes provinents de jaciments de la nostra península, cal fer esment dels referents a les troballes d'Atapuerca (Burgos), Vilafames (Castelló) i Pinilla del Valle (Madrid).

Quant a novetats, destacarem l'atribució de l'home de l'Aragó a la glaciació Mindel (450.000 anys) després d'un estudi més detallat de la fauna, en lloc de la glaciació de Riss com abans s'havia dit; la proposta de certes modificacions en l'arbre filogenètic del gènere *Homo*, com l'acceptació de l'*Australopithecus afarensis*.

l'*A. robustus* i l'*A. boisei*, tots situats en branques que no condueixen a l'home actual, i la presentació de troballes recents en el continent asiàtic, principalment a la Xina i a l'Índia.

En el marc d'aquest congrés fou presentada una exposició sobre l'evolució de l'home, des dels seus orígens fins al període protohistòric.

La primera part d'aquesta mostra explicava les diverses concepcions de l'origen de l'home:

- dins les tradicions mítiques o religioses de les diferents societats;
- dins les teories científiques des de l'antiguitat fins als nostres dies.

La segona part, representava, sota l'estructura d'un arbre genealògic, la història dels homínids, des dels més antics australopitecs fins a l'home actual, remarcant les etapes més importants: l'estació erecta bípeda i l'alliberament de la mà, l'adquisició del llenguatge, la fabricació de les eines, l'organització de l'hàbitat, el domini del foc, les primeres pràctiques funeràries, l'aparició dels sentiments religiosos, la invenció de l'art, l'agricultura, la ramaderia, la primera metallúrgia...

D'aquesta exposició ha sortit una publicació realitzada sota la direcció d'Henry de Lumley amb la col·laboració de Marie Antoinette de Lumley, Paul Lamy, Jacques Spitery, Eliane Spitery, Geneviève Boulinier, Annie Echassoux, Christian Leroy-Prost, Benjamine Manahiloff i Marie Perpère, entre d'altres.

MARGARIDA GENERA

ELEMENTS DELS CONJUNTS ARQUITECTONICS DE LES TERRASSES MITJANA I SUPERIOR DE TARRACO

A la tardor de l'any 1980 tinguèrem ocasió d'explorar els baixos de la casa núm. 6 del Carrer de la Merceria, gràcies a la amabilitat de llur propietari, Pere Grant. Participaren C. Abelló, F. Tarrats, A. Ximenis i els que signen la present informació.

Com antecedents bibliogràfics, citem unes notes de Hernández Sanahuja publicades per A. Nogués al Butlletí Arqueològic, Ep. III, any 1936, pp. 145 i ss.

El tancament posterior dels baixos està format per un pany de mur de *opus quadratum*, amb una llargària de 3,40 metres i una alçària de 4, pertanyent a les construccions del Fòrum Provincial, i aliniat amb estructures similars situades a l'altra banda de les escales d'accés al Pla de de Seu. Les parets mitjaneres inclouen arcs ogivals, com els que formen els porxos. Aquest fet es repeteix a altres murs de la mateixa illa (fig. 1).

L'embigat que suporta el sostre recolza directament en el mur romà. El deteriorament dels caps del llenyam determinà la col·locació d'una biga cadorsa, de ferro, per tal d'assegurar el conjunt. Entre la dita biga cadorsa i el mur de carreus hi ha un seguit de baixants de desguàs, els quals s'apleguen a un baixant comú situat a un rebaix practicat en el mur (fig. 2, núm. 1).

El mur està construït amb grossos carreus de pedra del Mèdol, dels quals en comptàrem fins un total de vuit filades. La part visible de la primera filada, des del nivell del paviment actual, s'aixeca fins a 30 centímetres d'alçària. Segueixen quatre filades de 60 centímetres, dos de 47 i una altra, la última visible, de la qual fou impossible determinar-se la alçària per trobar-se parcialment coberta per les actuals estructures (fig. 2).

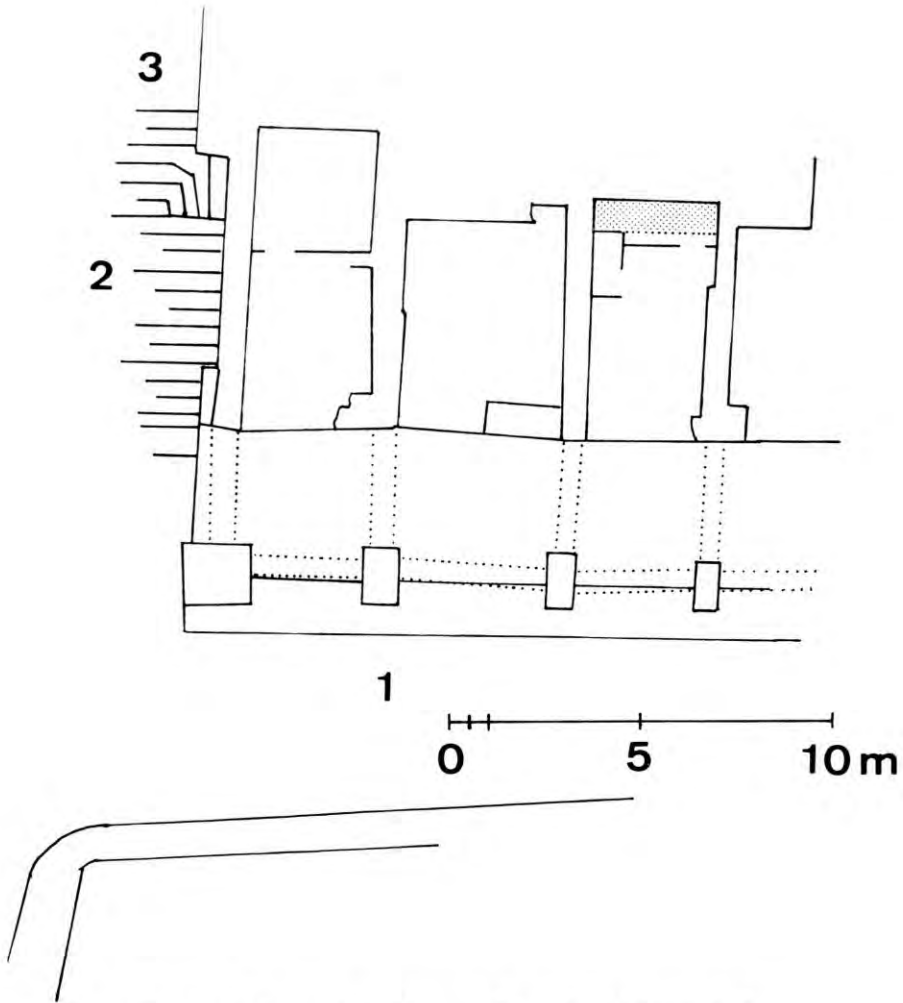

Fig. 1. 1, Carrer de la Merceria. 2, Escales del Pla de la Seu.
3, Pla de la Seu. El mur romà el representem tramat.

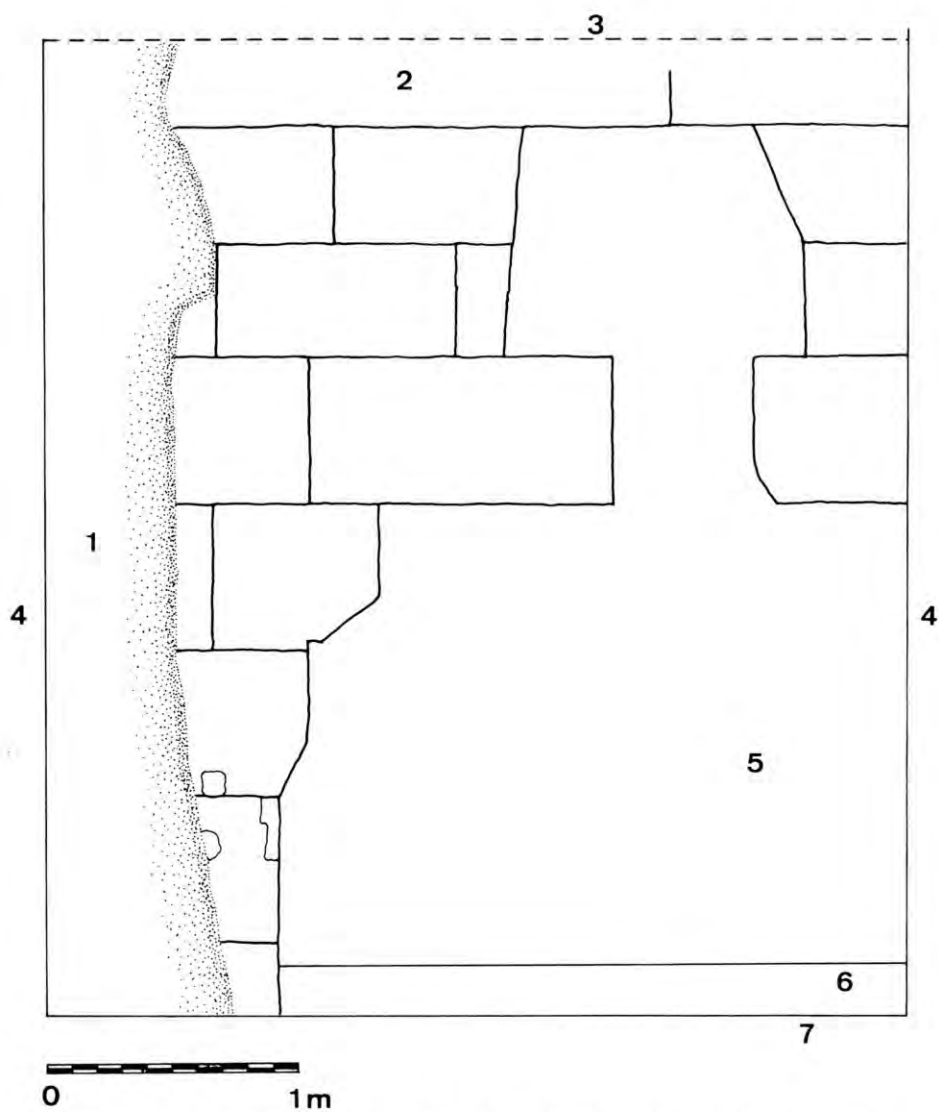

Fig. 2. Aixecament del mur: 1, zona rebaixada. 2, última filada visible. 3, nivell del sostre actual. 4, parets mitjaneres. 5, part desmuntada. 6, nivell aixecat a l'interior de la part desmuntada. 7, nivell del paviment actual.

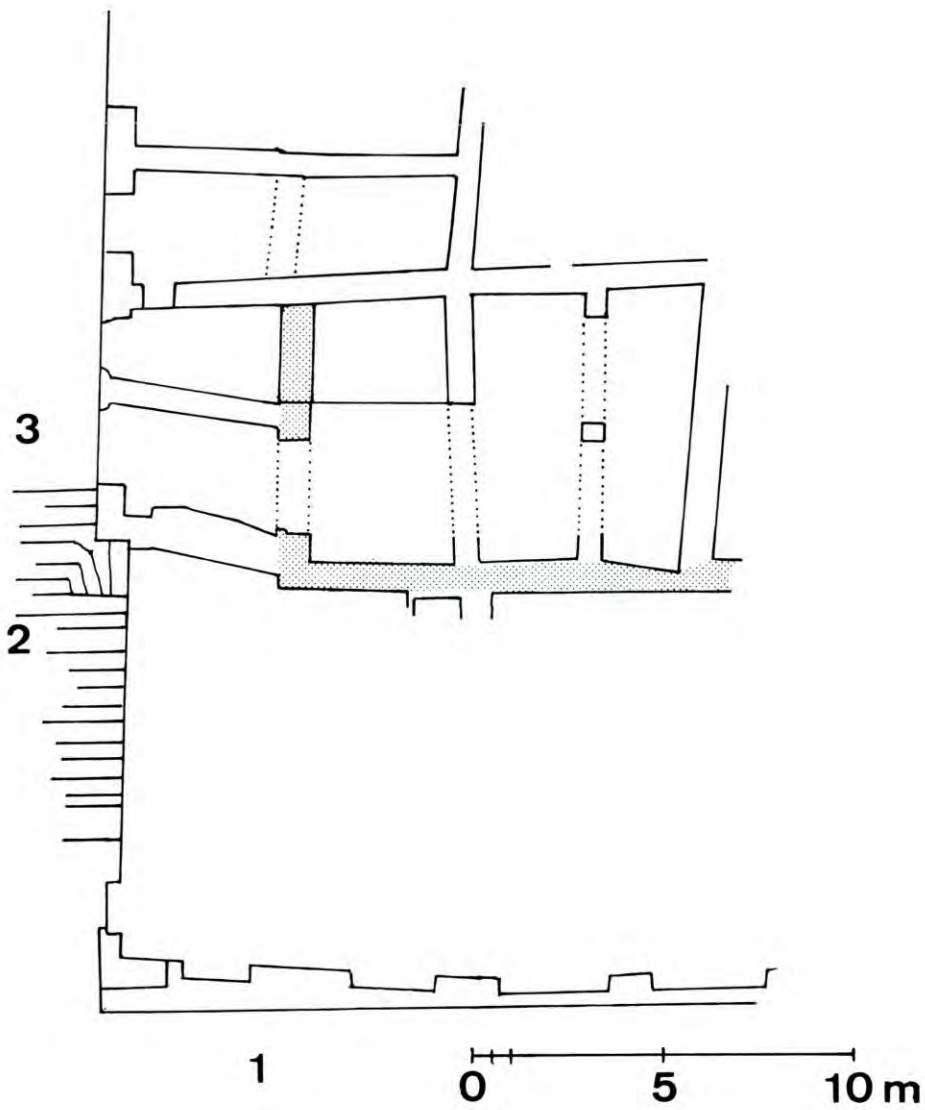

Fig. 3. Situació de murs romans al nivell de la Terrassa superior (tramats). 1, Carrer de la Merceria. 2, Escalles del Pla de la Seu. 3, Pla de la Seu.

Un seguit de carreus ha estat desmuntat del mur en moment no determinat. Cal aclarir que aquest fenomen ha estat constatat per nosaltres a altres punts de les construccions romanes dels Casc Antic de Tarragona.

Poguèrem amidar el carreu situat en el mig del gràfic: 120 centímetres de llargària, per 60 d'alçària i 75 de profunditat. Dels altres només aconseguirem que amida-ments parcials. Hom pot aplicar l'escala gràfica que acompanya la fig. 2, per assa-bentar-se'n. Pensem que el gruix total del mur sigui de 150 centímetres o 160.

Els carreus no presenten restes d'encoixinat ni d'estuc. Únicament hi ha restes de pintura de calç o al tremp d'època moderna.

El pany de mur suara descrit cal relacionar-lo amb altres restes arquitectòniques, situades al nivell de la Terrassa superior. Hom pot localitzar-les a la fig. 3: son els murs que presentem tramats. El mur perpendicular a les escales del Pla de la Seu es correspon amb el de les figs. 1 i 2. Ço és, pertany a un conjunt arquitectònic amb dos nivells: un primer nivell que correspon a la Terrassa mitjana i un segon nivell que pertany a les construccions de la Terrassa superior (Hauschild, 1983, Cortés-Gabriel, 1985).

RODOLF CORTÉS I RAFAEL GABRIEL

BIBLIOGRAFIA

- HAUSCHILD, T. (1983): *Construccions romanes a la terrassa superior de l'antiga Tarragona*. Arquitectura Romana de Tarragona. Excm. Ajuntament de Tarragona.
CORTÉS, R. i GABRIEL, R.: *Tàrraco: Dades arqueològiques*. Reial Societat Arqueològica Tarraconense.

EXCAVACIONS AL CARRER DE PERE MARTELL

Durant l'estiu de 1978, excavàrem al solar número onze del Carrer de Pere Martell un seguit d'enterraments apareguts arran de les obres que s'hi realitzaren. Donem les gràcies al Sr. Francesc Ros, de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense; al Sr. Matias Avià, constructor, i als alumnes del Departament, que realitzaren els treballs adients: Carles Abelló, Concepció Aixalà, Pilar Alió, Alejandro Bermúdez, Anna Ma. León, Josep-Lluís Gras, Joan Ribas, Martí Vergés i Andreu Ximenis.

Com deiem abans, els enterraments que descriurem apareguèren al solar número onze del carrer de Pere Martell, a cinc-cents metres, aproximadament de la Necròpolis Paleo-Cristiana de Sant Fructuós. Realitzada un primera inspecció de l'indret, constatarem la presència de tres enterraments i al llarg de l'excavació en trobàrem fins un total de vuit i indicis d'altres que havien desaparegut per l'acció de les màquines excavadores (fig. 1).

No era la primera vegada que a la zona es feien troballes de similars característiques. L'any 1969, l'Equip de Recerques del Museu Arqueològic realitzà una excavació a uns cent-cinquanta metres de la que ens ocupa, que posà al descobert un total de quaranta-sis enterraments tardo-romans (Del Amo, 1969-1970 i 1971-1972).

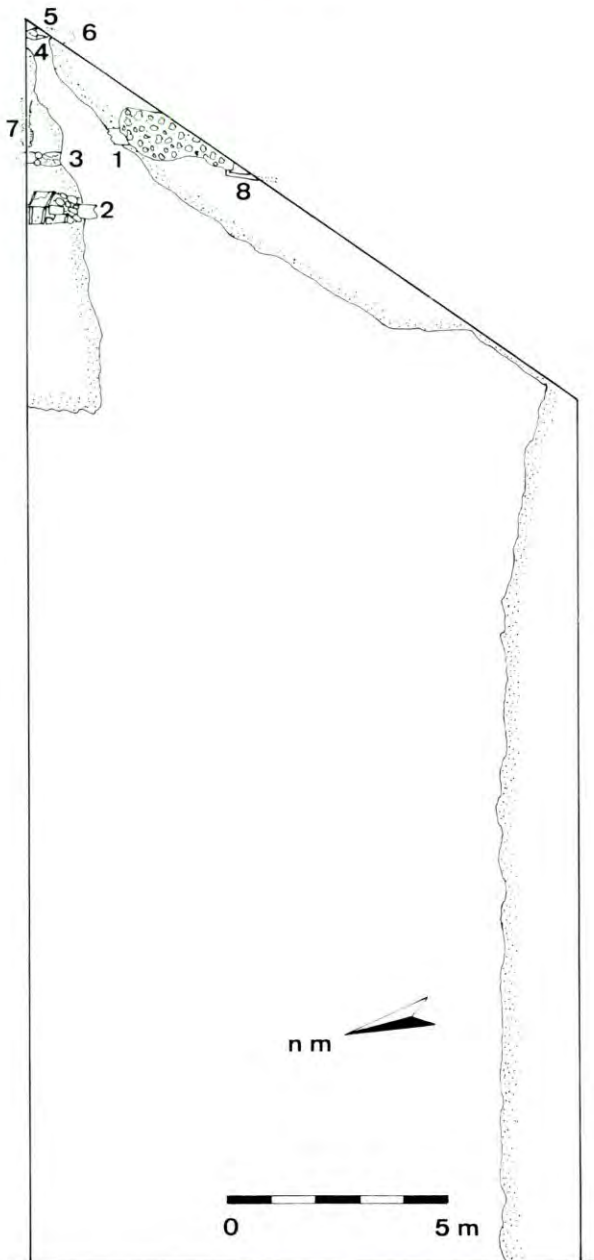

Fig. 1. Situació dels enterraments, numerats de 1 a 8.

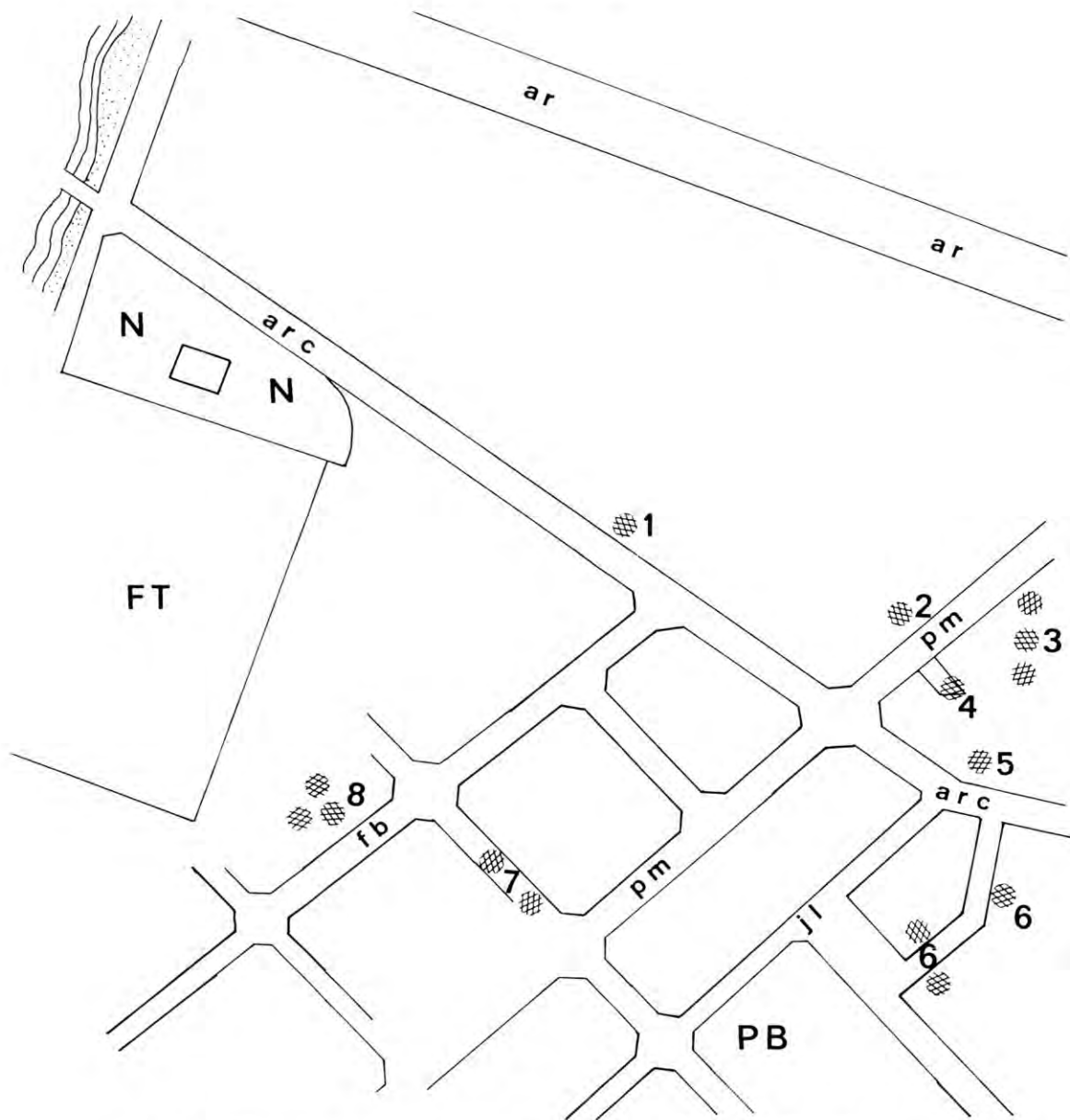

Fig. 2. Enterraments a la zona oest de Tarragona. N: Necròpolis Paleo-Cristiana. FT: Fàbrica de tabacs. PB: Plaça de Braus. ar: Avinguda de Roma. arc: Avinguda Ramon y Cajal. fb: Francesc Bastos. pm: Pere Martell. jl: Jaume I. 1, Enterraments destruïts i no estudiats. 2, Enterraments al carrer de Pere Martell. 3, Enterraments de la Necròpolis de Pere Martell (Del Amo 1969-1970 i 1971-1972). 4, Enterraments descrits al present treball. 5, Sarcòfag estrigillat (Berges 1969-1970). 6, Enterraments a la Via Augusta (Sánchez Real 1971-1972). 7, Enterraments al Camí de la Fonteta (Del Amo-Barriach 1975). 8, Enterraments a la Casa del Mar.

Creiem que no estem en presència de troballes aïllades, de petites necròpolis, si no d'una extensa àrea d'enterraments (Cortès-Gabriel, 1984), a l'oest de la ciutat i que arribà fins al riu Francolí (fig. 2).

Per a la descripció dels enterraments seguim la tipologia fixada arran de les excavacions de la Necròpolis de Sant Fructuós (Serra Vilaró, 1932; Del Amo, 1979).

La correspondència entre els enterraments per nosaltres excavats i els tipus de Serra Vilaró es la següent:

Enterraments núms. 1 i 2, tipus o): enterraments en taüt de plom.

Enterraments núms. 3, 4 i 5, tipus h): enterraments en dues àmfores.

Enterrament núm. 6, tipus e): enterraments en *tegulae* a doble vertent.

Enterrament núm. 7, tipus a): enterraments en taüt de fusta.

Enterrament núm. 8, tipus m): enterraments en lloses.

ENTERRAMENTS EN TAÜT DE PLOM (TIPIUS O)

Enterrament núm. 1. — La fossa fou excavada a la terra verge argilosa i compacta, a una fondària d'uns dos metres. La seva amplada màxima era d'uns vuitanta-quatre centímetres. Quant a la longitud, no poguérem precisar-la puig que l'enterrament estava parcialment destruït per la banda dels peus. La part conservada amidava cent-cinquanta centímetres. Al seu interior es trobava dipositada la caixa de plom, també parcialment destruïda.

El taüt està constituït per dos planxes de plom de característiques similars, unides transversalment. Amida dos-cents dotze centímetres de longitud, quaranta-set d'amplada i trenta-vuit d'alçada. El gruix de les planxes oscilla entre setanta-cinc mil·límetres i un centímetre. La tapa, feta d'una sola planxa, aparegué trencada igual que la caixa. Amida dos-cents quinze centímetres de longitud, cinquanta-cinc d'amplada i set d'alçada.

Per sobre de la caixa i a modus de protecció, i havia col·locades *tegulae* a doble vertent amb els angles superiors protegits per *imbrices*. Es conservaven in situ quatre parells de *tegulae* amb llurs *imbrices* corresponents. Faltava almenys, versemblantment, un cinquè parell situat a la par destruïda de l'enterrament. La capçalera estava protegida per una *tegula* vertical a modus de tanca. Per la banda inferior, a la línia de contacte amb els laterals de la fossa excavada en el terreny argilós, les *tegulae* estaven fermades mitjançant una filera de pedres per tal de evitar possibles esllavissaments laterals.

Directament per sobre dels *imbrices* hi havia una segona protecció de *tegulae* col·locades en posició horitzontal. D'elles en recollírem quatre i part d'una cinquena. L'espai entre ambdós cobertes de *tegulae* estava farcit de terra.

Després de la segona protecció i havia una capa de terra d'uns trenta centímetres de potència i, ja tancant l'enterrament, un túmul de mamposteria irregular amb argamassa, de planta rectangular, recobert d'estuc vermell, amb possible forma de *cupa* i del qual es conservaven uns trenta centímetres d'alçada.

L'esquelet aparegué en bon estat de conservació, excepció feta dels peus que havien estat destruïts. Una lleugera capa de sediment calcari, dipositat per aigües d'infiltració, recobria els ossos, els quals a la vegada estaven remoguts per acció, possiblement, de les infiltracions d'aigua esmentades.

A les il·lustracions hom pot veure detalladament els elements constitutius de l'enterrament. A la fig. 3, presentem un aixecament del lateral visible, una vegada fetes les tasques de neteja i preparació per a l'excavació. La secció de la fig. 4 illustra la seqüència dels diferents elements constitutius de l'enterrament. De dalt a baix: túmul, farciment, proteccions de *tegulae* (una horitzontal i l'altra a doble vertent amb *imbrices* i pedres laterals), fossa excavada a l'argila i taüt. La secció es feu pel primer parell de *tegulae* a doble vertent, contant per la banda destruïda per les màquines (vegis la fig. 7).

Les plantes de les figures següents (figs. 5, 6, 7 i 8) mostren els diferents moments de l'excavació, tal i com anaven aixecant-se les diverses parts de l'enterrament. A la fig. 5: restes del túmul de mamposteria i argamasa. A l'esquerra, dalt, i a la dret, l'enlluït d'estuc. El taüt sobresurt a l'esquerra. L'enterrament està parcialment per sota la cimentació de l'edifici colindant amb el solar. Aixecat el túmul, apareixen les *tegulae* horitzontals (fig. 6). A sota, la coberta de *tegulae* a doble vertent, amb els *imbrices* i les fileres laterals de pedres (fig. 7), i sense aquestes últimes (fig. 8). Oferim, per últim, el taüt tal i com aparegué a l'excavació (fig. 9) i una reconstitució de l'enterrament (fig. 10).

Enterrament núm. 2. — La fossa fou excavada, com en el cas anterior, a la terra argilosa, a una fondària d'uns dos metres i vuit centímetres i amb una amplada màxima de vuitanta centímetres. Puix que més de la meitat de l'enterrament havia estat destruïda, ens fou impossible fixar la seva longitud. La part conservada amidava cent trenta centímetres. A l'interior de la fossa i havia el taüt de plom; les mides de la part conservada són: cent deu centímetres de longitud, quaranta d'amplada i trenta-tres d'alçada. De la tapa, que aparegué molt malmesa, en rescatàren una part que amida un metres de longitud, quaranta tres centímetres d'amplada i nou d'alçada, amb un gruix lleugerament inferior als cinquanta mil·límetres. Presenta la particularitat de dues anses situades a ambdós costats de la part superior, a vint-i-quatre centímetres de l'extrem inferior de la caixa. Les anses són de barnilla de plom, de secció circular, d'un centímetre de diàmetre i deu de llargada, soldades a la tapa per un sol extrem, mentre l'altre resta lliure. Podem creure que a la part de tapa destruïda i havia un altre parell d'anses (fig. 11, b).

L'enterrament estava protegit per una coberta de *tegulae* a doble vertent de les quals només n'hi havia dos parells en el moment de procedir a l'excavació. Recupèrem un *imbrex* que cobria la junta d'un dels parells de *tegulae* i una *tegula* que tancava la fossa per la part dels peus (fig. 11, a).

L'espai entre la caixa i les parets de la fossa presentà un farciment de pedres de tamany molt diversos (fig. 11, b i c). De l'esquelet, força remogut i malmès, només restaven els ossos de cames i peus.

Hom sospita que aquest enterrament podia haver estat recobert per un túmul, com es el cas del núm. 1. No hi havia, però, cap mena d'indici arqueològic.

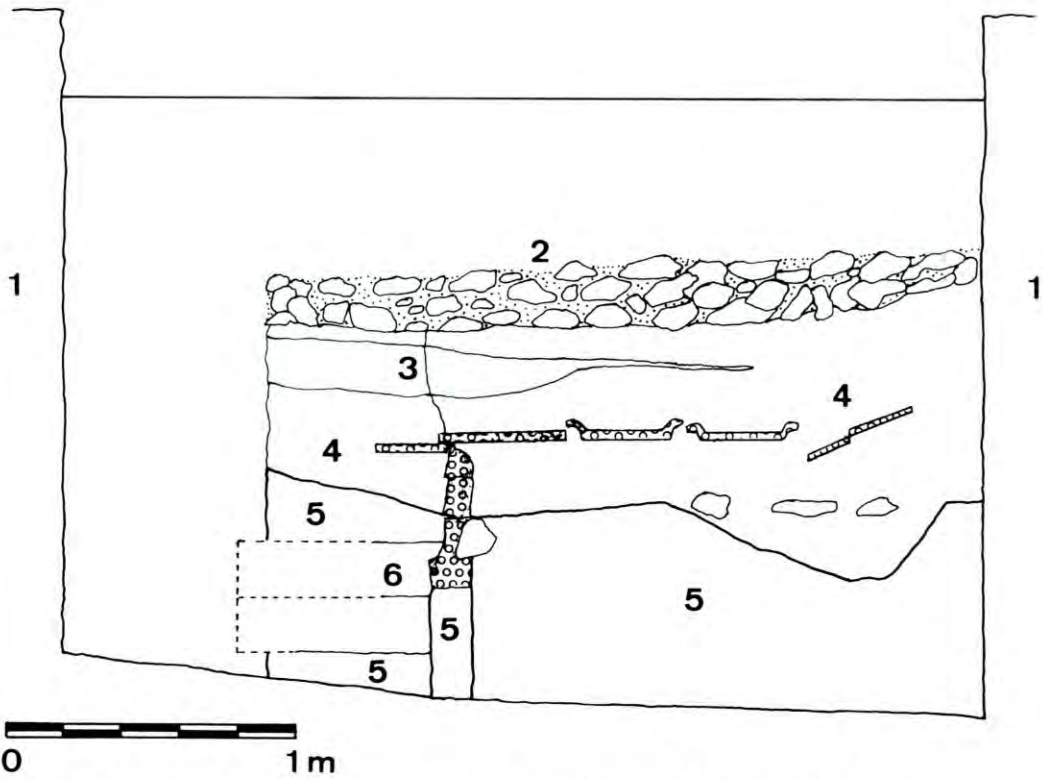

Fig. 3. Aixecament: 1, terreny natural del solar. 2, túmul. 3 i 4, farcit de terra. 5, terreny argilós en el qual s'excavà la fosa. 6, taüt. Les *tegulae* representen tramades.

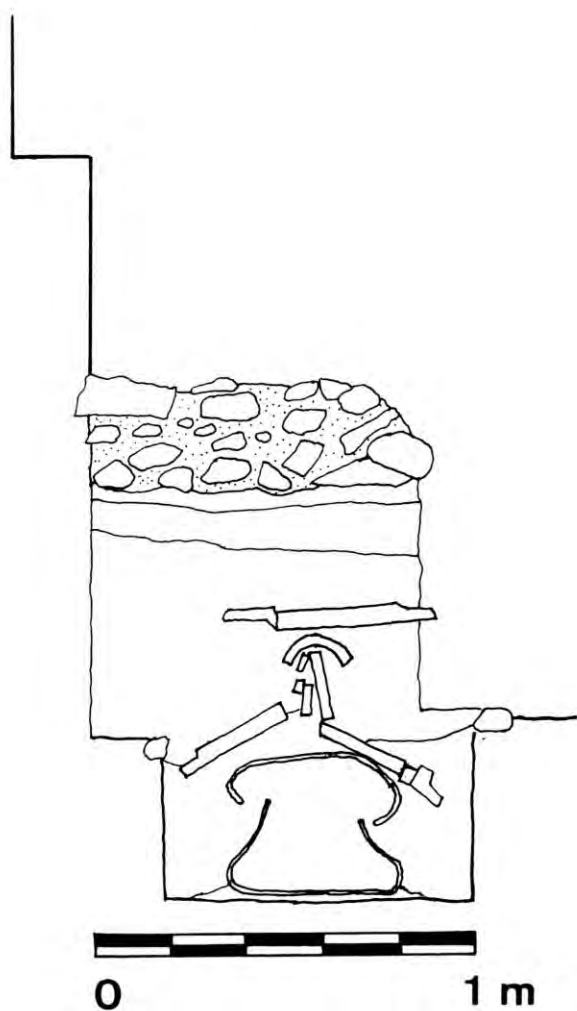

Fig. 4. Secció que mostra la seqüència dels elements de l'enterrament.

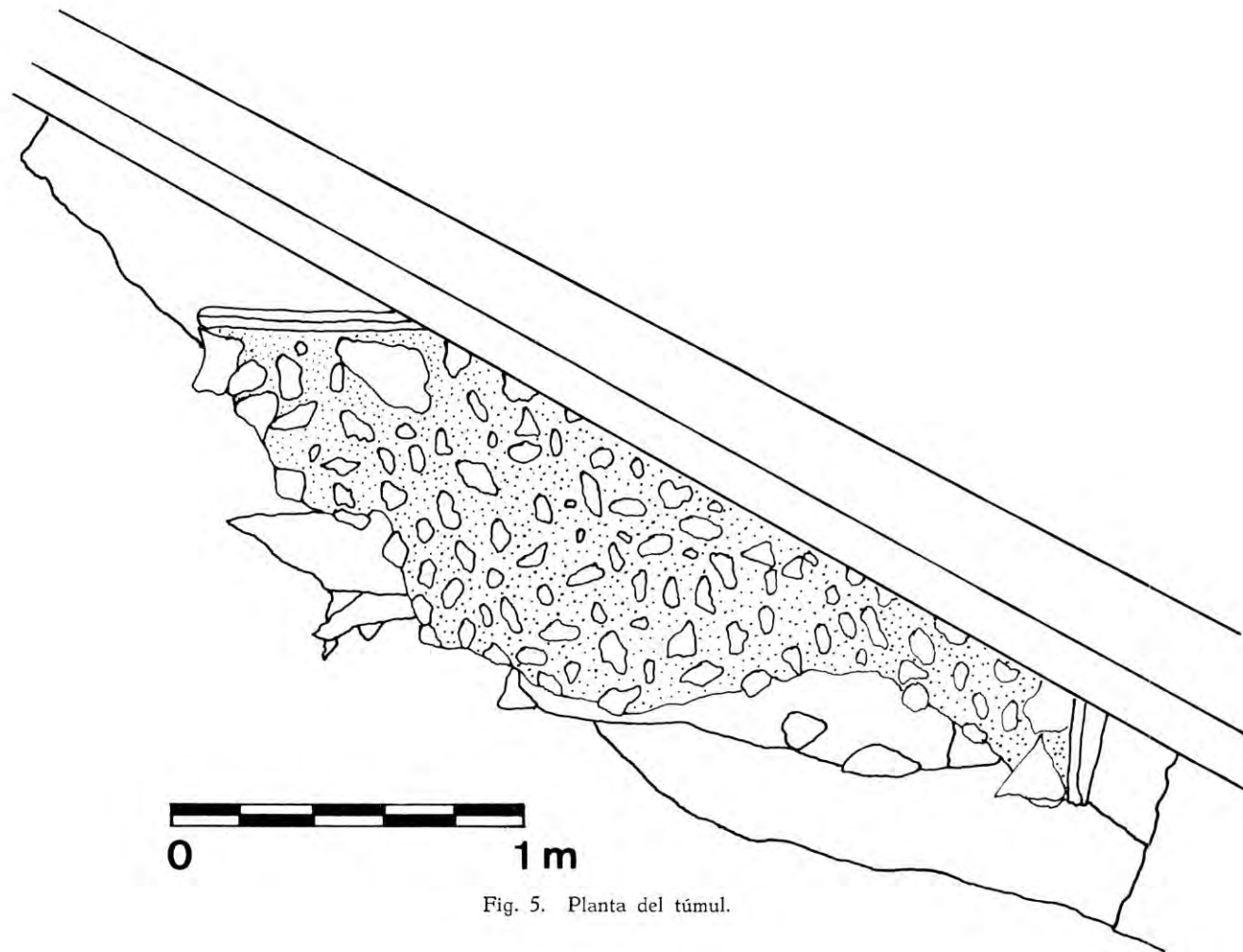

Fig. 5. Planta del túmul.

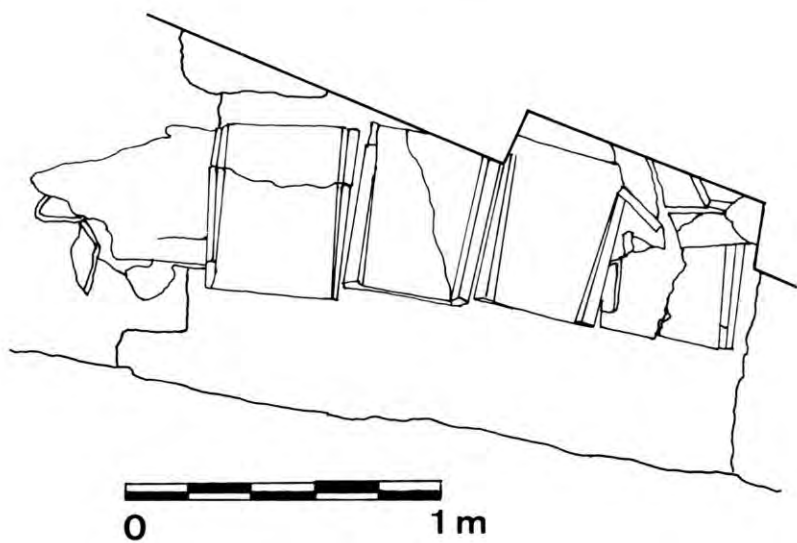

Fig. 6. Planta de la protecció de *tegulae* horitzontals.

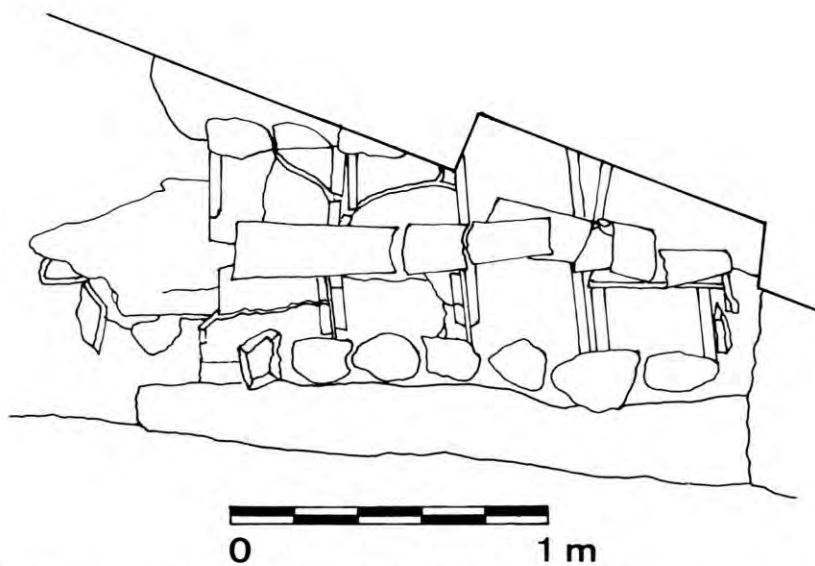

Fig. 7. Planta de la protecció de *tegulae* a doble vertent amb *imbrices* i pedres laterals.

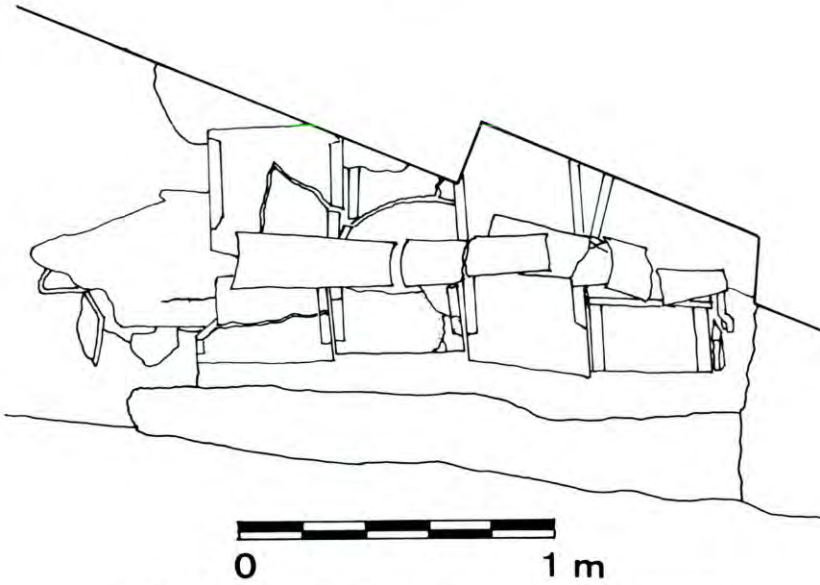

Fig. 8. . La mateixa planta de la Fig. 7, una vegada aixecades les fileres laterals de pedres.

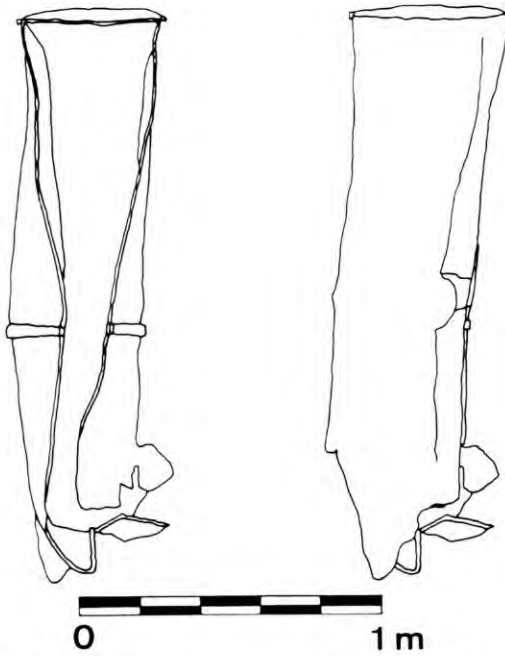

Fig. 9. El tàüt amb tapa (dreta) i sense (esquerra). S'aprecia l'element d'unió de les dues planxes.

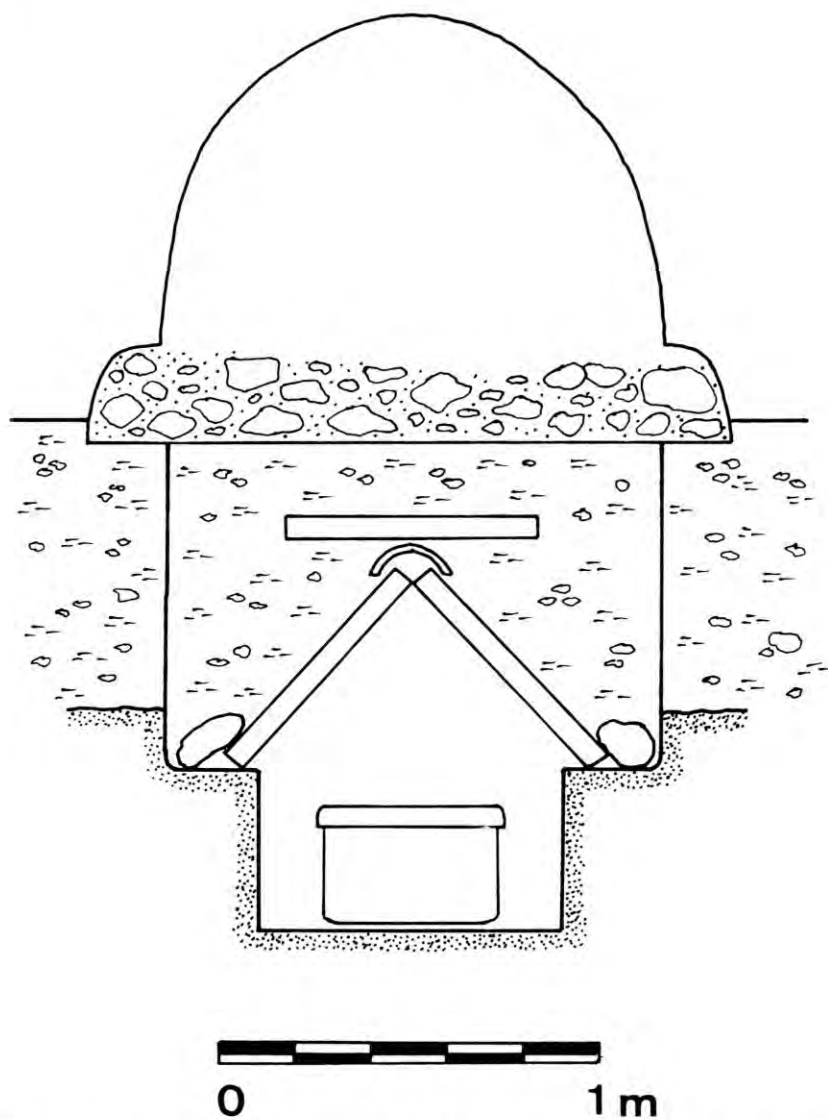

Fig. 10. Reconstitució de l'enterrament núm. 1 (vegis també Del Amo, 1981, fig. 15).

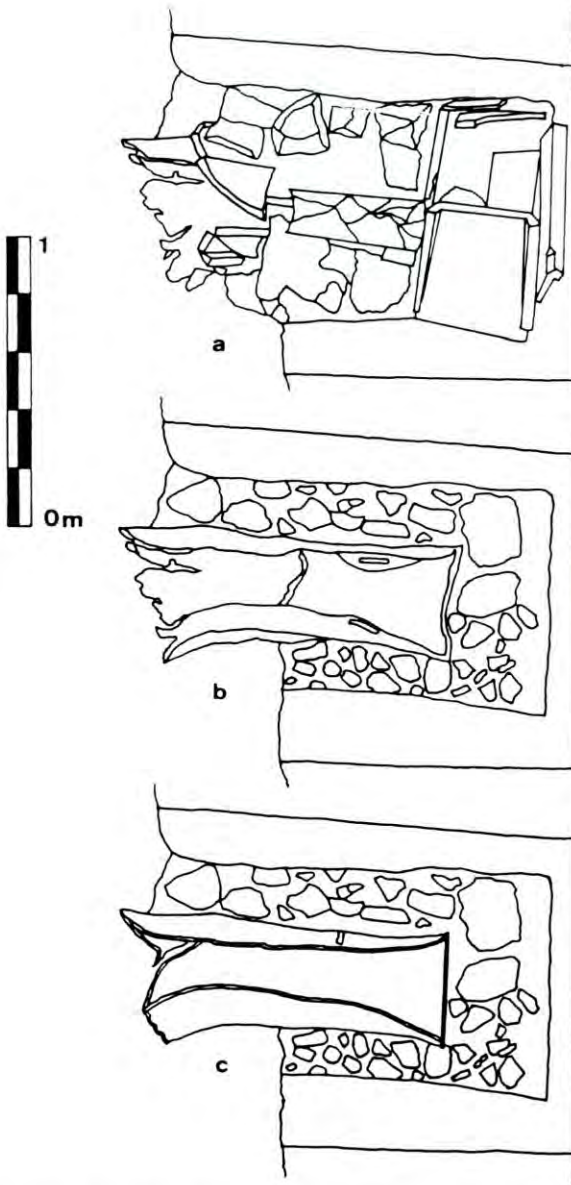

Fig. 11. Tres aspectes de l'enterrament núm. 2: a, amb la coberta de *tegulae*; b, després d'aixecar la coberta (notis el farciment de pedres i les anses del taüt); c, el taüt ja destapat. La línia de la dreta correspon als fonaments de la casa contigua.

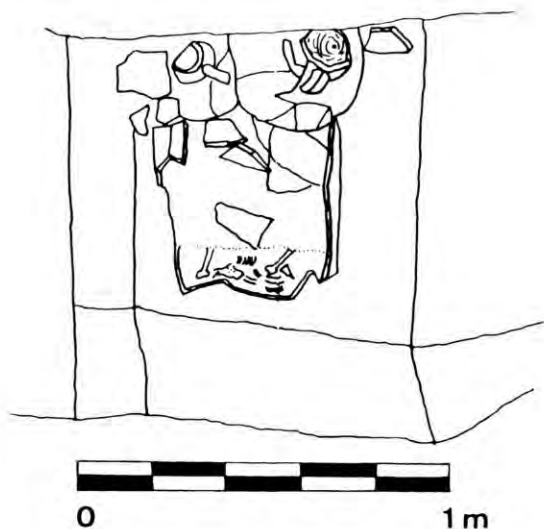

Fig. 12. Planta de l'enterrament núm. 3.

ENTERRAMENTS EN DUES ÀMFORES (TIPUS H)

Enterrament núm. 3. — Situat a una profunditat màxima d'un metre i quaranta centímetres, a una capa de terra vegetal. Format per dues àmfores seccionades a l'alçada de les anses, per tal d'introduir-hi el cadàver, i unides. Colls i espatlles s'aprofitaren per cobrir les juntes (fig. 12). De les dues àmfores que conformaven l'enterrament, la superior, corresponent a la banda del cap, estava força destruïda per les màquines excavadores, l'acció de les quals afectà també a l'esquelet. L'àmfora inferior, corresponent a la banda dels peus, aparegué en un estat de conservació relativament bó.

Enterraments núms. 4 i 5. — Situats a l'extrem de la cala feta per la màquina excavadora i, quasi en la seva totalitat, sota les edificacions contigües, cosa que impossibilità de fet la seva excavació. L'ur profunditat màxima és de cent deu centímetres. A més de la destrucció que sofríren pels treballs de rebaix de l'any 1978, ja abans havien estat malmesos per un pou de cimentació que fou reomplert amb formigó. No poguérem aconseguir altres informacions al respecte.

ENTERRAMENTS EN «TEGULAE» A DOBLE VERTENT (TIPUS E)

Enterrament núm. 6. — Pertany possiblement al tipus e) de Serra Vilaró. No poguérem excavar-lo per estar situat sota els fonaments de la casa contigua. Constatem la presència d'una coberta de *tegulae* a doble vertent, la qual cosa fa que l'incluem dintre el tipus e). Cal, però, no desestimar la possibilitat de que es tractés d'un enterrament en taüt de plom.

ENTERRAMENTS EN TAÜT DE FUSTA (TIPUS A)

Enterrament núm. 7. — Aixecat completament l'enterrament núm. 3 aparegueren ossos cranials que pertanyien a una inhumació situada quasi totalment sota la casa veïna, cosa que dificultà una correcta excavació (fig. 1).

Es tractava d'un enterrament en taüt de fusta, com ho indicà la presència d'un seguit de claus de ferro que contornejaven l'esquelet. Un esclavissament de terra ens impedi de prosseguir el treball.

ENTERRAMENTS EN LLOSES (TIPUS M)

Enterrament núm. 8. — Parcialment col·locat sobre la capsalera del núm. 1 del qual havia trencat la primera de les *tegulae* de la protecció horitzontal. Les mateixes raons que impediren excavar el núm. 7, es repetien, a l'altra banda del solar, a l'enterrament núm. 8 (fig. 1). No obstant, per sota els fonaments de l'edifici contigu, quedà al descobert un lateral format per una sola llosa, les mides de la qual són cent seixanta-dos centímetres de llargada, cinquanta-dos d'alçada i deu de gruix, amb una amplada interior de trenta-sis. La coberta està formada per varies lloses de les quals la primera, que quedà parcialment a vista, tenia un gruix d'onze centímetres. L'enterrament restà en el seu lloc.

Voldriem acabar remarcant que a l'excavació no destectarem estratigrafia manifesta i que no es trobà cap mena d'objecte dipositat a l'interior de les inhumacions.

RODOLF CORTÉS

BIBLIOGRAFIA

- BERGES, M. (1969-1970): *Sarcófago estrigilado de mármol descubierto en la Avenida Ramón y Cajal núm. 35*. Boletín Arqueológico, Real Sociedad Arqueológica Tarraconense. Tarragona.
- CORTÉS, R. y GABRIEL, R. (1985): Tàrraco: Dades Arqueològiques. Reial Societat Arqueològica Tarraconense.
- DEL AMO, M. D. (1969-1970): *Informe de los trabajos realizados en la Necrópolis Paleocristiana de Pere Martell por el Equip de Recerques del Museu Arqueològic de Tarragona (ERMAT)*. Boletín Arqueológico, Real Sociedad Arqueológica Tarraconense. Tarragona.

- (1971-1972): *La Necrópolis de Pere Martell*. Boletín Arqueológico, Real Sociedad Arqueológica Tarraconense. Tarragona.
 - (1979): Estudio crítico de la Necrópolis Paleocristiana de Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tarragona.
 - (1981): Estudio crítico de la Necrópolis Paleocristiana de Tarragona, Ilustraciones. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tarragona.
- DEL AMO M. D. y BARRIACH, F. (1975): *Hallazgos Arqueológicos en el Cami de la Fonteta*. Boletín Arqueológico, Real Sociedad Arqueológica Tarraconense. Tarragona.
- SÁNCHEZ REAL, J. (1971-1972): *Los enterramientos romanos de la Vía Augusta*. Boletín Arqueológico, Real Sociedad Arqueológica Tarraconense. Tarragona.
- SERRA VILARÓ, J. (1932): *Excavaciones en Tarragona*. Memorias de la Junta Superior de Excavaciones y Antigüedades, núm. 116. Madrid.